

Szakácsi Dr. Csorba József (1789–1858) megyeikórház-alapító és akadémikus

Vértés László dr.



1. ábra | Korabeli fénykép Csorba Józsefről.

Csorba József a magyar orvostudomány jelentős alkotója. Nagyszőlősen (Ugocsa megye) (jelenleg Vinohradiv – Nagyszőlősi járás Ukrajnában) 1789. január 11-én született [1]. „Szegény szülőktől születtem – írja önéletrajzában –, kik noha betűt nem ismertek, mégis mind engem, mind testvéreimet iskolába jártni és maguktól megvonva is illendően nevelni el nem múltatták.” Elemi iskoláit a nagyszőlősi református iskolában, majd Máramarosszigeten és Sárospatakon végezte, később a debreceni kollégiumba került. Hónapokon át nevelő volt Sárospatakon Majthényi főispán fia mellett („1000 váltó forint évi díjazással”), hogy tanulmányaira pénzt szerezzen.

Tanulmányai végén, 1811 őszén beiratkozott a pesti egyetem orvosi karára. 1817-ben orvostudorrá avatták,

majd megyei főorvossá nevezték ki Somogyban, ahol 1848-ig működött.

Kreativitása főképpen Somogy vármegyéhez kötötte. Kaposvárott 1846-ban kórházat alapított. Visszatérően szorgalmazta a nagyobb befogadóképességű megyei kórház építését. Erre irányuló figyelmét már az 1831. évi kolerajárvány felkeltette, de az öt év múlva megismétlődött, és a csaknem 2000, váratlan halálozást okozó 1836-os járvány olyan rémületet keltett, hogy az óvatos alispán is elérkezettnek látta az időt arra, hogy a vármegye határozatot hozzon megyei központi kórház építésére. A járvány utáni novemberi megyegyűlésen a főorvosi beszámoló utolsó mondatára sokan odafigyeltek: „Újból ismétlem, a börtönkórházi tapasztalataimra is hivatkozva, hogy a vármegyei kórház megépítése az adófizetők számára sürgető kötelezettség!” Czindery alispán ezt még megtoldotta az elmebetegek, a bujakórosok, a súlyos sérültek igényeivel, amikor felkérte a közgyűlést, hozzon határozatot a vármegye kórházának közadakozásból történő felépítésére. A határozat azonnal megszületett, sőt az adakozás is megindult. A tervező és helykereső tevékenység Csorba József főorvosra maradt, aki sógorával először az építést kereste fel Pécsen, majd a tervvázlat birtokában gyorsan megvásárolta azt a két jobbágytelket, amely a főorvosi háztól keletre, a domb legmagasabb pontján, a Fő utcától a Meggyes kertekig húzódott, s az építész véleménye szerint elegendő az utcafronttal párhuzamosan, előkert mögött felépítendő emeletes kórház elhelyezésére. Csorba József főorvos abban a reményben, hogy a kórház két éven belül elkészül, szerzett maga mellé fiatal, jól képzett, korábbi katonarost, *Dr. Vagner Gábor* soproni orvos személyében. A kórházi szabályzat elkészítéséhez elkérték néhány, már jól működő kórház szabályzatát, s azt főképpen jogászok, gazdászok és Dr. Csorba József részvételével a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva teljes körű alapszabályt dolgoztak ki, amelyet az 1846. májusi megyegyűlés elfogadott. 1846. november 2-án a megyegyűlés határozatával megnyitották a kórház kapuit [2]. A vármegyei főorvos egyben a kórház igazgatója lett, aki nem kis meghatottsággal és büszkeséggel így emlékszik meg a felavatott kórházról, akkor a város büszkeségéről: „A város napkeleti felemelkedett részén fekszik, a jótékony-

ságból és a szegény sorsú betegekről gondoskodásból magánosok által a megye és kormány felügyelete alatt, mint más ilyen intézetek, készült a már külsejével is feltűnő kórház... Homlokán egy táblát visel: *A szenvedő emberiségnek*, találtak benne minden vallás és nemzeti különbség nélkül helyet a betegek.” Az élet furcsaságai közé tartozik, hogy a kórház avatótáblájára Dr. Csorba József neve nem került fel, holott ő volt, aki a legtöbbet tette a kórház létrehozásának érdekében [3–5].

Magyary-Kossa Gyula, az egyik legnevesebb orvostörténészünk megdöbbentő sorokat közölt Csorba József-ről [6]: „... az alispán, ez a vármegyei úr, valószínűleg egyéb érdekből kifogyva, így förmedt rá a vármegye főfizikusára: 'Hallgasson, maga szolgál!' Ez a goromba hang kínosan hatott a megyegyűlésre, mert dédapám (ezt Nagy Emil dédunoka írta) országszerte híres orvos volt, de ő maga nem jött zavarba, hanem karjait keresztbe fonva mellén, alázatosságot tettető hangon így felelt: 'Nagyságod talán nem szolgálja a vármegyét?' – 'Igen, de én becsületért szolgálom a vármegyét, maga pedig pénzért' – válaszolt gőgösen az alispán, aminek az volt a háttere, hogy abban az időben a vármegyei hivatalok viselői nem kaptak fizetést, mert hisz birtokos urak voltak, birtokuk jövedelméből éltek, ellenben a megyei főorvos fizetésből élt. A főfizikus erre a válasza alázatos hangon ezt felelte: 'Mindenki azért szolgál, ami neki nincs... Nekem pénzem nincs!' Ez a zseniális finomságú, de azért igen goromba válasz nagy hírré tett szert a vármegyében. A főfizikust mindazonáltal igen bántotta, hogy őt szolgának nevezhették, s ezért sürgősen megvett egy szép birtokot a Marcali mellett fekvő Szakácsi faluban, s befo-gatván négyes fogatával, azonnal Bécsbe ment és meghozta a nemesi kutyabőrt 'Szakácsi' prédikátummal. Azután már, mint birtokos nemes, nem nevezhették szolgának a megyegyűlésen, ha pénzszerző orvosi foglalkozását le is nézték az urak.”

1848-ban Budapestre költözött és ettől kezdve az író-soknak élt. 1832. augusztus 9-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai közé választotta.

Írt a *Tudományos Gyűjteményben*, az *Orvosi Társban*, a *Gazdasági Tudósításokban*, az *Akadémiai Értesítésekben*, a *Pesti Naplóban*, a *Magyar Néplapban* és a *Magyar Sajtóban*. A koleráról is maradtak kéziratok.

Elsőként foglalkozott Somogy néprajzával; orvosi ismeretterjesztő munkássága jelentős. Disszertációja a visszerek tágulataival, elsősorban az aranyérrel foglalkozott. A proktológia magyarországi hősorának egyik legelső magyar szerző által írt, igaz, latin nyelvű munkája (Pest, 1817). Csorba József az akadémiai levelezői tagságot az 1829-ben megjelent „Hygiastika vagyis orvosi oktatás, mit kell tenni... míg orvos érkezik” magyar nyelvű könyve alapján nyerte el. Ennek már alcíméből kiderül, hogy nem „tudományos”, hanem a nép felvilágosítására szolgáló mű. Akkoriban az akadémiai tagsághoz, gróf Széchenyi István elképzelése szerint, a magyar nyelv művelésére volt szükség. Ezért kezdetben nem a tudományos érdem játszott szerepet a taggá választásban, ha-

nem az a tény, hogy az illető magyar nyelven lett „esmeretes” író. Hiába írt tehát Lenhossék Mihály többkötetes tudományos élettankönyvet, nem lett sosem akadémikus, mert e műve nem magyar, hanem latin nyelven jelent meg. Ez persze nem von le semmit Csorba József tudományos teljesítményének az értékéből, hiszen további munkáival is bizonyította kivételes képességét: „Észrevételek az éghajlatnak és más természeti okoknak befolyásáról az emberre” (Pest, 1833); „A magyarországi pokolvar, annak természete, okai, óvó- és gyógy módjai”, amely dolgozatával a Tudós Társaság (Akadémia) által meghirdetett pályázaton 2. díjat nyert (Buda, 1837); „Észrevételek az álladalmi egészség rendezéséről hazánkban” (Pécs, 1848); „Somogy vármegye ismertetése” (Pest, 1857).

1858. november 23-án, Pesten halt meg. 2016-ban jelent meg kötet a budapesti, Kálvin téri kriptákról [7]. Itt olvasható, hogy „A kriptában fekvő halottak közül nyolc személy sírhelye védett. Köztük Csorba József dr. orvos, az MTA tagja. *„Utolsó lakhelye: Pest, Belváros, Magyar utca 27.” A halotti anyakönyvben olvasható: „A betemetés ideje: november 26. A halál oka: gyomorbaj. Orvosa: Dr. Heinrich. Egyéb: Somogy megye volt főorvosa Patczkó Jozefa asszony férje, a holttest a pesti református egyház sírboltjába tétetett...”* További értékes információk Csorba József életéről több idevonatkozó munkában megtalálhatók [8–14].

Köszönetnyilvánítás

A szerző e helyen is köszöni Csányi Nikolettnek, Faragó Fanninak, Braun Benjaminnak és Szabó Gergelynek értékes segítségüket.

Irodalom

- [1] Hortobágyi Á. (ed.). Lexicon of the local poets, writers and artists. [A helyi költők, írók és művészek lexikona.] Somogyi Helikon, Kaposvár, 1928; p. 38. [Hungarian]
- [2] Bodosi M. (ed.) Honorary Volume of County Hospital of Somogy in Kaposvár (1846–1996). [Somogy megye Kaposvári Kórházának Jubileumi Évkönyve (1846–1996).] Kaposvár, 1996; pp. 1, 2, 41. [Hungarian]
- [3] Kopa J. (ed.) 160 years of Teaching Hospital of Mór Kaposi. [A Kaposi Mór Oktató Kórház 160 éve.] Kaposvár, 2006; p. 18. [Hungarian]
- [4] Moizs M. Foundation for Mór Kaposi Hospital. [Kaposi Mór Megyei Kórházért Alapítvány.] Kaposvár, 2014; p. 9. [Hungarian]
- [5] Szabó Gyné, Takácsné Kamarell A. Health care in the Kaposvár Hospital between 1846 and 2005. [Az ápolás krónikája a kaposvári kórházban 1846-tól 2005-ig.] Kaposvár, 2006; pp. 16, 17, 20, 21. [Hungarian]
- [6] Magyary-Kossa Gy. Hungarian medical memories. Dissertations from Hungarian Medical History. IV. [Magyar orvosi emlékek. Értekezések a magyar orvostörténelem köréből. IV.] A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Könyvtára, CLXVIII. kötet. Budapest, 1940; 623. cikkely. [Hungarian]
- [7] Kő A, Susa É. (eds.) The secrets of the crypts of Kálvin square. [A Kálvin kriptá titkai.] Kortárs Kiadó, Budapest, 2014. [Hungarian]

- [8] Kátai G. Remembrance of József Csorba MD. [Dr. Csorba József emlékezete.] Orv Hetil. 1859; 7. szám. [Hungarian]
- [9] Szinnyi J. Life and works of Hungarian writers. Volume II. [Magyar írók élete és munkái. II. kötet.] Budapest, 1893; 430. hasáb. [Hungarian]
- [10] Hőgyes E. Honorary Volume of the Past and Presence of the Medical Faculty of the Hungarian Royal University in Budapest. [Emlékkönyv a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Orvosi Karának múltjáról és jelenéről.] A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Könyvtára. 74. kötet. Budapest, 1896; pp. 97, 231. [Hungarian]
- [11] Gyóry T. Medical bibliography of Hungary 1472–1899. [Magyarország orvosi bibliográfiája 1472–1899.] A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Könyvtára, 83. kötet. Budapest, 1900; pp. 31, 81, 109, 146. [Hungarian]
- [12] Fekete Gné. Members of the Hungarian Academy of Sciences 1825–1973. [A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–1973.] Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest, 1975; p. 49. [Hungarian]
- [13] Bodosi M, Frankl J. József Csorba MD (1789–1858). In: Bodosi M, Frankl J. (eds.) Excellent physicians in Somogy county (18–19th centuries). [Csorba József dr. (1789–1858). In: Bodosi M, Frankl J. (szerk.) Somogy megye jeles orvosai (18–19. század).] Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár, 1982; pp. 18–21. [Hungarian]
- [14] Vértes L. József, Szakácsi Csorba MD, academician (1789–1858). In: Vincze J. (ed.) Memory of Hungarian physicians, 32. [Szakácsi Dr. Csorba József akadémikus (1789–1858). In: Vincze J. (szerk.) Emlékezünk orvosainkra 32.] NDP Kiadó, Budapest, 2016; pp. 69–80. [Hungarian]

Ellen Notbohm–Veronica Zysk

EZEREK NAGYSZERŰ ÖTLET

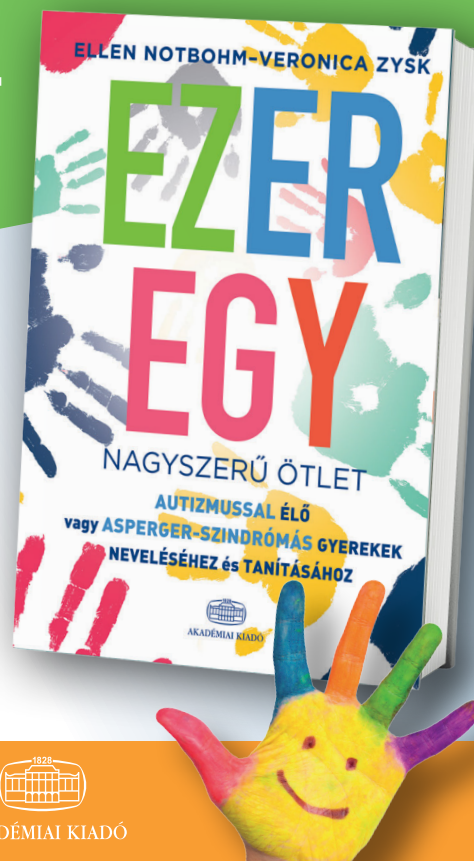
AUTIZMUSSEL ÉLŐ VAGY ASPERGER-SZINDRÓMÁS GYEREKEK NEVELÉSÉHEZ ÉS TANÍTÁSÁHOZ

„Ha minden iskolában és családban a könyvben szereplő ötletek kis töredékét felhasználnák, beláthatatlan lehetőségek nyílnának meg előttünk, hogy javítsuk az autizmussal vagy Asperger-szindrómával élő gyermekek életminőségét. Ez pedig csodálatos dolog!”

Dr. Temple Grandin

A könyv számtalan azonnal alkalmazható ötletet kínál szülőknek és nevelőknek az alábbi területeken:

- szenzoros integráció: fejlesztőfeladatok a szabadban és bent,
- kommunikáció: szóhasználat, hallás, vizualitás, környezet,
- viselkedés: tipikus viselkedési formák és kezelésük,
- mindennapi élet: ötletek a mindennapi szituációkhoz, a biztonság megteremtéséhez,
- szociális létezés: barátság, játék, kooperáció, érzelmek.



348 oldal, 4100 Ft
www.akademiaikiado.hu



AKADÉMIAI KIADÓ